

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zolnierze-wykleci/105936,Porucznik-Stefan-adiutant-majora-Lupaszk-w-1945-i-1946-roku.html>

ARTYKUŁ

Porucznik „Stefan” - adiutant majora „Łupaszk” w 1945 i 1946 roku

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: KAROL POLEJOWSKI 01.03.2024

Dla historyków badających podziemie niepodległościowe na ziemiach polskich, a szczególnie dzieje konspiracji wileńskiej i 5. Brygady Wileńskiej AK mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszk”, niepewną pozostaje tożsamość

porucznika „Stefana”, adiutanta dowódcy oddziału w 1945 i 1946 r.

W zachowanych materiałach archiwalnych i literaturze przedmiotu dotyczących działalności wileńskiej konspiracji pojawia się pięć nazwisk przypisywanych temu oficerowi: Jezierski, Lecyk, Siudmian, Fidorowicz i Łopian. Kim więc był porucznik „Stefan”?

W materiałach archiwalnych zachowanych w Instytucie Pamięci Narodowej, a dotyczących funkcjonowania 5. Brygady Wileńskiej AK, postać adiutanta „Łupaszki” pojawia się dość często. Znajdujemy go w zeznaniach partyzantów aresztowanych przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, jest on identyfikowany na licznych zachowanych zdjęciach członków 5. Brygady oraz wzmiankuje się go w pracach historyków. Nic w tym dziwnego, skoro był on jednym z najbliższych i najbardziej zaufanych oficerów w otoczeniu mjr. Szendzielarza w latach 1945 – 1946¹.

Pierwszy z prawej por. „Stefan”, w środku mjr „Łupaszka”, po lewej Wacław Bejnar „Orszak”, w tle Mieczysław Abramowicz „Miecio”, Podlasie 1945 r. Fot. z zasobu AIPN

Miał więc bardzo rozległą wiedzę o funkcjonowaniu wileńskiej konspiracji i dlatego był w zainteresowaniu Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, który rozpracowywał siatkę wileńską. Jednak nic nie wskazuje na to, aby funkcjonariuszom UBP, a potem Służby Bezpieczeństwa, udało się bez wszelkiej wątpliwości ustalić jego tożsamość. Nic też nie wskazuje na to, aby został on aresztowany i represjonowany w związku z działalnością konspiracyjną.

Siłą rzeczy najwięcej informacji o por. „Stefanie” podawali członkowie wileńskiej konspiracji, aresztowani przez UBP w 2. poł. lat 40. XX wieku. W ich zeznaniach postać ta jest opisywana i charakteryzowana, chociaż wiele informacji się powtarza, jak chociażby szczegóły wyglądu, ale też zadania realizowane w oddziale. Większość z tych ostatnich może być pomocna przy rekonstrukcji działalności por. „Stefana” w Brygadzie mjr. „Łupaszki”

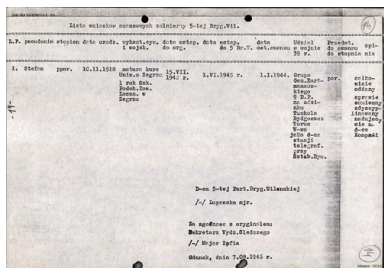
w latach 1945 – 1946. Jednak nie to jest celem poniższych rozważań, a identyfikacja tego oficera². Dlatego kluczowe są te informacje, które będą w tym pomocne.

Co wiemy o poruczniku „Stefanie” na podstawie zachowanych źródeł?

Analiza zachowanego materiału źródłowego pozwala stwierdzić, że o poruczniku „Stefanie” wiemy całkiem sporo. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na treść wniosku awansowego mjr. „Łupaszki”, gdzie por. „Stefan” został przedstawiony do awansu na porucznika. Znajdujące się tam dane musiał podać sam zainteresowany. Z zapisu wynika, że urodził się 10 listopada 1918 r., posiadał maturę i przed 1939 r. ukończył Centrum Wyszkożenia Łączności w Zegrzu. Brał udział w wojnie z Niemcami w 1939 r., pełniąc obowiązki w jednostce łączności 9. Dywizji Piechoty, w ramach Armii „Pomorze”. Walczył m.in. w okolicach Tucholi, Bydgoszczy, Torunia i Warszawy. W czerwcu 1942 r. miał wstąpić do konspiracji (AK). Do stopnia podporucznika miał zostać awansowany 1 stycznia 1944 r., zapewne jeszcze w oddziale partyzanckim. Od 1 czerwca 1945 r. znajdował się w szeregach 5. Brygady Wileńskiej AK, walczącej na Podlasiu. Opinia o nim, wyrażona przez „Łupaszkę”, była następująca:

„całkowicie oddany sprawie, sumienny, zdyscyplinowany, nadający się na dowódcę kompanii”³.

Do tych szczegółowych informacji biograficznych odniosę się w dalszej części artykułu, proponując identyfikację por. „Stefana” z konkretną osobą.

Wniosek awansowy mjr. „Łupaszki”, dotyczący awansu ppor. „Stefana” do stopnia porucznika, wiosna 1946 r. Z zasobu AIPN

Por. „Stefan” ma także swoją Kartę ewidencyjną, stworzoną prawdopodobnie w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Gdańsku w 1946 r. Zapisano tam, że „Stefan” urodził się w 1918 r., stan cywilny kawaler, w 5. Brygadzie Wileńskiej był porucznikiem sztabowym. Rysopis podano następujący: wzrost 198 cm, włosy ciemnoblonde, twarz pociągła, oczy niebieskie, nos orli, broda ostro zakończona, bez żadnych znaków szczególnych⁴.

Kolejne informacje na temat „Stefana” znajdują się w wyciągu z protokołu przesłuchania członka 5. Brygady, Stanisława Wójca „Błyskawicy”, zamieszkującego w 1945 r. w Hajnówce. W swoim zeznaniu charakteryzował on strukturę i kadre dowódczą poszczególnych szwadronów oddziału oraz opisywał przeprowadzone akcje zbrojne. Opisując 3. Szwadron [1. Kompania Szturmowa], podawał, że jego dowódcą był por. [Jan Mazur] „Piast”, który z racji popełnionych czynów kryminalnych na mocy rozkazu „Łupaszki” został skazany na śmierć i rozstrzelany wraz z dwoma swoimi podkomendnymi (24 lipca 1945 r.). Jego zastępcą był ppor. „Stefan”, który miał urodzić się w Bielsku Podlaskim i wcześniej pracował w tamtejszej Rejonowej Komendzie Uzuppełnień (RKU). „Błyskawica” podał także rysopis „Stefana”:

„Lat 28-29, wysoki, szczupły, blondyn, twarz pociągła, włosy kędzierzawe zaczesuje do góry, oczy trochę kosowate, chodzi w cywilnym ubraniu”⁵.

Z tych informacji wynikałoby, że „Stefan”, zanim trafił do 5. Brygady, był oficerem „ludowego” Wojska Polskiego, z którego zdezerterował. To informacje niezwykle istotne dla dalszych rozważań.

Część informacji podanych przez „Błyskawicę” potwierdził w swoim zeznaniu także Leon Smoleński „Zeus”, przy okazji opisując rolę „Stefana” w 5. Brygadzie jako adiutanta „Łupaszki” i mówiąc o jego rodzinie:

„Archiwum organizacyjne znajduje się w posiadaniu adiutanta »Łupaszki«, ps. »Stefan«. Każdy członek był spisywany do ewidencji przez samego »Stefana«, rozkazy, listy z komendy głównej dla »Łupaszki«, meldunki sprawozdania, zabrane dokumenty funkcjonariuszy UB i MO oraz członków partii PPR przekazywano do »Stefana«. Co do »Stefana« wiadome [mi jest], że do 1945 r. pracował w RKU w stopniu ppor., w Bielsku, woj. białostockie, tam mieszka jego rodzina i żona, gdyż jest żonatym. Właściwe jego imię jest Bolesław”⁶.

Ta ostatnia informacja jest godna uwagi. W szwadronach „Łupaszki”, co oczywiste, wszyscy żołnierze posiadali pseudonimy, ale bardzo często znali oni także swoje imiona. Oczywiście partyzanci przybyli z

Wileńszczyzny, często z tych samych miast, miasteczek czy wiosek, znający się od dzieciństwa znali także swoje nazwiska. Ta uwaga nie dotyczy jednak tych, którzy dołączyli do 5. Brygady w 1945 czy 1946 r., w tym por. „Stefana”, który nie pochodził zapewne z Wileńszczyzny. Dlatego informacja „Zeusa” o tym, że „Stefan” miał na imię Bolesław, w moim przekonaniu zasługuje na szczególną uwagę. Nic nie wskazuje też na to, aby „Stefan” miał wcześniej, czyli przed wstąpieniem do oddziału „Łupaszki” (wiosna 1945 r.), jakiegokolwiek związku z wileńską konspiracją.

Informacje „Zeusa” mogą dać także odpowiedź na pytanie dlaczego „Stefan” został adiutantem „Łupaszki” i odpowiadał za „kancelarię” 5. Brygady. Był po szkole wojskowej (CWŁ w Zegrzu), odbył kampanię 1939 r. i miał doświadczenie partyzanckie. Jako były oficer RKU potrafił także prowadzić ewidencję żołnierzy. „Łupaszka”, zawodowy oficer WP, potrafił docenić umiejętności „Stefana”, czemu dał wyraz w opinii do cytowanego wyżej wniosku awansowego.

Dodatkową informację o wyglądzie, wieku i stanie rodzinnym por. „Stefana” podała w swoim zeznaniu Lidia Lwow „Lala”, „Ewa”, łączniczka i sanitariuszka „Łupaszki”. Przesłuchiwana w Warszawie w sierpniu 1948 r. mówiła:

„»Stefan«, ppor. (nazwiska nie znam). Jego rysopis: bardzo wysoki, szczupły, dobrze zbudowany, twarz owalna, oczy niebieskie, nos prosty, jasny blondyn, włosy falujące, zaczesane do góry, śniada cera, w wieku około 27-28 lat. Żona jego z córkami bliźniętami w 1945 r. zamieszkiwała u rodziców w Bielsku Podlaskim”⁷.

Informacje podane przez Lidię Lwow są godne uwagi z racji tego, że pozostawała ona przez cały czas u boku „Łupaszki” i uczestniczyła w spotkaniach czy rozmowach w oddziale. To, na co należy zwrócić uwagę to fakt, że por. „Stefan” był żonaty (to już wiemy z zeznania „Zeusa”), ale też, że miał w interesującym nas okresie córki bliźniaczkę.

Drugi od lewej, obok mjr. „Łupaszki”, stoi por. „Stefan”, Podlasie 1945 r. Fot. z zasobu

Kolejny opis wyglądu por. „Stefana” pochodzi od Walentego Wiesztorta, jednego z głównych współpracowników konspiracji wileńskiej w Bydgoszczy w 1946 r. Jako kierownik bazy samochodowej PKS w tym mieście zapewniał partyzantom samochody⁸ i użyczał swego mieszkania jako lokalu konspiracyjnego. „Łupaszka” docenił jego zaangażowanie w działalność niepodległościową, wymieniając go w swoim rozkazie z 14 kwietnia 1946 r. i przekazując mu sygnet 5. Brygady Wileńskiej. W mieszkaniu Wiesztorta wielokrotnie zatrzymywali się partyzanci udający się na akcje ekspropriacyjne czy wracający z nich. 17 kwietnia 1946 r. Walenty Wiesztort został aresztowany przez funkcjonariuszy WUBP w Bydgoszczy i oskarżony o nielegalne przechowywanie broni i współpracę z partyzantami. W jednym ze swoich zeznań podał rysopisy kilku partyzantów, w tym por. „Stefana”:

„Stefan – blondyn, wysoki, twarz pociągła, wygląd zewnętrzny niesympatyczny, ponury, mściwy, wygląd gruźlika. Dość odważny”⁹.

Ten opis w zasadniczej części współgra z opisem podanym przez Stanisława Wójca „Błyskawicę”. Warto jednak zwrócić uwagę na szczegół związany z określeniem „wygląd gruźlika”, bo w moim przekonaniu ma on niebagatelne znaczenie.

I na zakończenie przywołam fragment zeznania Reginy Mordas-Żylińskiej „Reginy”, zaufanej łączniczki „Łupaszki” jeszcze z okresu działalności na Wileńszczyźnie. Została ona aresztowana w połowie kwietnia 1946 r. i niemal natychmiast zgodziła się na pełną i długotrwałą współpracę z UBP, przekazując wiele kluczowych informacji o wileńskiej konspiracji. W materiałach UBP z 1948 r., z okresu realizacji akcji „X”, czyli rozbitcia siatki konspiracji wileńskiej, zachował się następujący opis por. „Stefana” podany przez „Reginę”:

„»Stefan« – bardzo wysoki, szczupły, suchotnik, lat około 35-38, inteligent. Dezerter z Wojska Polskiego. Dołączył do bandy »Łupaszki« w 1945 r., w stopniu porucznika i został dowódcą plutonu. Po rozwiązaniu bandy jesienią tego roku zamelinował się w okolicach Ełku, w majątku (...). W początkach 1946 r. „Stefan” został wezwany przez „Łupaszkę” do siebie, na bazę pod Sztumem, gdzie się stawił i otrzymał oficjalne stanowisko adiutanta”¹⁰.

W dalszej części „Regina” obszernie opisuje działania „Stefana” wiosną 1946 r., w tym jego kontakty z innymi konspiratorami (m.in. z Walentym Wiesztortem w Bydgoszczy). Większość podanych tu informacji jest już

znana z wcześniejszych przywołań. Nowością jest informacja o okolicach Ełku jako miejscu, gdzie na przełomie 1945 i 1946 r. miał „zamelinować” się por. „Stefan”. Jest to szczegół, który uważam za niezwykle ważny przy próbie identyfikacji tego oficera. Natomiast „Regina” błędnie określiła wiek „Stefana”, czyniąc go rówieśnikiem „Łupaszki” (ur. 1910 r.), czemu przeczy zdecydowana większość zachowanych źródeł, w tym zachowanych zdjęć, na których widoczny jest adiutant mjr. Szendzielarza.

**Pierwszy od lewej por. „Stefan”,
Podlasie 1945 r. Fot. z zasobu
AIPN**

Ponadto informacja o dołączeniu „Stefana” do oddziału na wiosnę 1945 r. (na początku czerwca) znajduje potwierdzenie w zeznaniu Wacława Bejnara „Orszaka”, jednego z najbliższych współpracowników mjr. „Łupaszki”. Zeznał on w 1948 r.:

„Na drugi dzień rano otrzymaliśmy wspólne zarządzenie, że tych ludzi na 5 czerwca 1945 r. musimy dołączyć do bandy »Łupaszki«, do miejscowości Spieszyn (...). Na tej koncentracji widziałem poza dowódcami wymienionymi poprzednio »Nowinę«, jeszcze »Milcjadesa« z żoną, dr. Sidoruka i »Stefana«, nazwiska nie znam, którego przyprowadził jego kuzyn Kozłowski, miejsca zamieszkania nie pamiętam”¹¹.

Reasumując, z zaprezentowanego materiału źródłowego wynika, że por. „Stefan” był wysokim, szczupłym mężczyzną, o jasnych, kręjących się włosach zaczesanych do góry, pociągłej twarzy i miał prawdopodobne problemy ze zdrowiem (gruźlica?). W interesującym nas okresie, czyli w latach 1945 – 1946 miał ok. 27 – 29 lat. Przed 1939 r. służył w WP, był absolwentem Centrum Wyszkożenia Łączności w Zegrzu i wziął udział w

kampanii polskiej 1939 r. W wojnie z Niemcami służył w łączności 9 DP i walczył na Pomorzu Gdańskim oraz w okolicach Warszawy. Od 1942 r. miał być w konspiracji (AK), gdzie dosłużył się stopnia podporucznika. Przed czerwcem 1945 r. był oficerem RKU w Bielsku Podlaskim, skąd miał zdezerterować i wstąpić do 5. Brygady Wileńskiej AK, gdzie otrzymał awans na porucznika.

W Bielsku Podlaskim miała mieszkać jego rodzina, w tym żona oraz dwie córki bliźniaczki. Po rozformowaniu 5. Brygady jesienią 1945 r. miał wraz z żoną mieszkać w okolicach Ełku, nie ujawniając się wobec władz komunistycznych. W pierwszych tygodniach 1946 r. miał ponownie dołączyć do mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, który w okolicach Sztumu odbudowywał swój oddział partyzancki i objął funkcję adiutanta. To do niego należało prowadzenie kancelarii 5. Brygady Wileńskiej AK. Po zakończeniu działalności oddziału (jesień 1946 r.) nie ujawnił się. Według por. Leona Smoleńskiego „Zeusa” jego prawdziwe imię brzmiało Bolesław. Od tego momentu, czyli jesieni 1946 r., jego losy pozostają nieznane.

Trzeba zauważyć, że to całkiem dużo informacji biograficznych, które pozwalają podjąć próbę identyfikacji tego oficera „Łupaszki”.

Identyfikacje por. „Stefana” dokonane przez funkcjonariuszy UBP/SB

Władysław Lecyk. W Kwestionariuszu osobowym na członka nielegalnej organizacji „Łupaszki”, sporządzonym w Wydziale „C” Komendy Wojewódzkiej MO w Białymstoku 25 kwietnia 1978 r., sporządzający go funkcjonariusz wykorzystał dane z zeznań Stanisława Wójca, aby zidentyfikować „Stefana” jako Władysława Lecyka, s. Jana, urodzonego 25 czerwca 1902 r. w Kąkolewnicy, w województwie lubelskim. Lecyk miałby także używać innego pseudonimu – „Mewa” i ujawnić się 7 kwietnia 1947 r. w Wojewódzkim UBP w Poznaniu¹². Jednak tę identyfikację uznają jako błędną.

Nic nie wiadomo, aby „Stefan” kiedykolwiek używał innego pseudonimu konspiracyjnego w interesującym nas okresie. Co więcej, jego data urodzenia wskazuje, że byłby on starszy od „Łupaszki” o osiem lat, czemu przeczą wszystkie inne informacje źródłowe, z których wynika, że był on młodym człowiekiem, jeszcze przed trzydziestym rokiem życia.

Ta identyfikacja wynika zapewne z połączenia informacji, że „Stefan” miał być zastępcą „Piasta” w 5. Brygadzie Wileńskiej oraz spisu oficerów i żołnierzy oddziału, przejętego przez UBP, gdzie „Piast” jest wskazany jako dowódca, a drugi w tym zestawieniu jest właśnie Władysław Lecyk „Mewa”. Jednak nie ma tam informacji, że był on zastępcą dowódcy i to jest zapewne interpretacja oficera SB¹³.

**Jerzy Siudmian (?), błędnie
identyfikowany przez UBP jako
por. „Stefan” Fot. z zasobu AIPN**

Jerzy Siudmian. Taka identyfikacja por. „Stefana” towarzyszy zdjęciu znajdującemu się w teczce z materiałami fotograficznymi członków wileńskiej konspiracji, obecnie w zasobach Archiwum IPN, a wcześniej w Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL¹⁴. W tzw. karcie zabezpieczającej znajduje się zdjęcie młodego oficera, podporucznika Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. W opisie znajdującym się na karcie zapisano:

„Członek bandy »Łupaszki« – Siudmian Jerzy, ps. »por. Stefan«, ur. 1. 05. 1924 r.”.

Dodatkowa informacja została zapisana na odwrocie zdjęcia:

„Członek bandy która zrobiła napad na browar w Bydgoszczy. »Stefan por. «, Siudmian Jerzy, ur. 1.5.1924 r., zamieszkiwał w Toruniu”.

Należy i tę identyfikację uznać za błędną. Nazwisko Siudmian w ogóle nie występuje w jakichkolwiek innych materiałach archiwalnych i jest on nieuchwytny dla badaczy. Oczywiście istnieje taka możliwość, że por. „Stefan” mógł używać tego nazwiska jako konspiracyjnego, ale i dla tej hipotezy brak potwierdzenia

źródłowego. Poza tym podany rok urodzenia, czyli 1924, wyklucza jego karierę wojskową przed 1939 r., która w moim przekonaniu miała miejsce.

Stanisław Fidorowicz. W piśmie Referenta Wydziału I Departamentu III MBP w Warszawie, skierowanym do Naczelnika Wydziału I Departamentu III MBP, majora Grzegorza Łanina oficer ten sprawozdawał wyniki poszukiwań niejakiej Fidorowicz (imię nie zostało podane), która miałaby mieszkać w Warszawie. Z podanych dalej informacji dowiadujemy się, że miałaby być ona córką Roberta, urodzoną w Białymstoku, ale poszukiwania nie dały rezultatu. Jednak na tym meldunku, u dołu strony odręcznie zapisano:

„»Stefan« - Stanisław Fidorowicz, syn Roberta, ur. 1922 w Białymstoku”.

Dokument, jak można się domyślać na podstawie odręcznej dekretacji, został sporządzony w lipcu 1946 r.¹⁵. W wyniku przeprowadzonej kwerendy archiwalnej nie znalazłem jakichkolwiek informacji, które potwierdzałyby zaproponowaną identyfikację. Wobec tego traktuję ją jako błędną.

[Jerzy] Jezierski. To imię i nazwisko, które miałby nosić por. „Stefan”, przyjęło się w literaturze przedmiotu i występuje w zeznaniach, ale też np. przy opisach zdjęć członków 5. Brygady Wileńskiej AK, zgromadzonych w Archiwum IPN¹⁶.

Dnia 9 kwietnia 1946 r. aresztowany poprzedniego dnia przez funkcjonariuszy UBP w Gdańsku Waclaw Różański [właśc. Waclaw Bejnar „Orszak”], członek wileńskiej konspiracji i bliski współpracownik „Łupaszki”, zeznawał w sprawie swojej konspiracyjnej działalności, w tym m.in. przekazał następującą informację:

„Otrzymałem w lutym [1946 r.] rozkaz od »Łupaszki«, poprzez »Lufę«, abym zawiózł 20.000 złotych administratorowi majątku na wyposażenie pracy. Pamiętam, że jest to na 12 klm od miasta Ełk w kierunku Olsztyna, po lewej stronie, na górze, znajduje się duży majątek, którego administratorem jest niejaki Jezierski. Jego rysopis: wysoki, blondyn, stopień porucznik, włosy kędzierzawe, pseudonimu nie znam, on prowadzi drukarnię”¹⁷.

Podane nazwisko należy zapewne uznać za konspiracyjne, ale nie fikcyjne w takim sensie, że nie ma ono żadnego związku z powiązaniem rodzinnym por. „Stefana”. Rysopis i podany stopień wojskowy wskazują, że chodzi o interesującego nas oficera 5. Brygady. Co do nazwiska Jezierski i miejsca jego zamieszkania na początku 1946 r., to do tych informacji odniosę się w części dotyczącej proponowanej identyfikacji adiutanta

„Łupaszką”.

Czy porucznik „Stefan” to ppor. Bolesław Łopian?

W zachowanych materiałach archiwalnych dotyczących wileńskiej konspiracji tylko raz pojawia się nazwisko por. „Stefana” – Bolesław Łopian. Podał je w czasie swojego przesłuchania przez funkcjonariuszy UBP w Gdańsku Jerzy Fijałkowski „Stylowy”. Od 1943 r. był on członkiem AK na terenie Hajnówki, a od kwietnia 1945 r. służył w 5. Brygadzie Wileńskiej. Od jesieni tego roku mieszkał wraz z rodziną, w tym bratem Zbigniewem „Pędzlem”, w Gdańsku-Wrzeszczu i był członkiem wileńskiej konspiracji, biorąc udział w akcjach patroli dywersyjnych (do kwietnia 1946 r.). Ujawnił się w marcu 1947 r., a 19 lipca 1948 r. został aresztowany przez UBP. Został oskarżony o utrzymywanie kontaktów z nieujawnionymi członkami konspiracji. Przesłuchiwany w Gdańsku w listopadzie 1948 r. zeznał:

„W październiku 1945 r. będąc w oddziałach »Łupaszką« brat mój Fijałkowski Zbigniew ps. »Pędzel« i por. »Stefan« Łopian Bolesław, adiutant »Łupaszką«, dostali zezwolenie od niego na dokonanie rabunku [akcji ekspropriacyjnej]”¹⁸.

„Pędzel” i „Stylowy” znali por. „Stefana” od 1945 r., a z innych materiałów archiwalnych (zeznań członków konspiracji) wynika, że adiutant „Łupaszką” bywał częstym gościem w domu Fijałkowskich w Gdańsku-Wrzeszczu, który pełnił rolę lokalu konspiracyjnego. Można nawet wyciągnąć wniosek, że łączyła ich przyjaźń.

W przeciwieństwie do innych domniemanych identyfikacji opisanych powyżej, materiał archiwalny dotyczący Bolesława Łopiana jest dość liczny i znajduje się nie tylko w Archiwum IPN¹⁹, ale także w Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach Opolu²⁰ oraz w Centralnym Archiwum Wojskowym²¹. To postać, której losy jesteśmy w stanie dość szczegółowo odtworzyć. Jednak czy rekonstrukcja biografii Bolesława Łopiana pozwoli utożsamić go z porucznikiem „Stefanem”? Wiele jej elementów współgra z tym, co znamy z przywołanych wyżej zeznań członków wileńskiej konspiracji.

Z zachowanych materiałów źródłowych, w tym z własnoręcznie pisanych życiorysów²² wynika, że Bolesław Łopian urodził się 10 listopada 1918 r. w miejscowości Świeciechów, powiat kraśnicki, woj. lubelskie. Jego rodzicami byli Józef i Maria z domu Jezierska, miał młodszego brata Mieczysława (ur. 24 grudnia 1923 r.) i trzy siostry: Janinę (ur. 9 stycznia 1926 r.), Danutę (ur. 24 marca 1928 r.) i Annę (być może zmarła w 1942 lub 1943 r.). Najpierw kształcił się w szkole powszechnej w Annopolu, a po jej ukończeniu rozpoczął naukę w Gimnazjum im. Józefa Piłsudskiego w Łodzi, gdzie mieszkała siostra jego matki (po mężu Manugiewicz). Po przeniesieniu się rodziny do Brześcia nad Bugiem kontynuował naukę w Gimnazjum im. Romualda Traugutta

(1935). W 1937 r. wstąpił do Wojska Polskiego²³ i jako kapral podchorąży ukończył Centrum Wyszczolenia Łączności w Zegrzu. Tam najpierw kształcił się w Szkole Podchorążych Rezerwy Łączności (1937-1938), a potem w Szkole Podchorążych Zawodowych Łączności (1938-1939). W kampanii polskiej 1939 r. był dowódcą centrali telegraficzno-telefonicznej w 9 DP. Wziął udział w walkach w okolicach Tucholi, Bydgoszczy i Torunia oraz w okolicach Warszawy, gdzie dostał się do niewoli (jak sam pisze w Wawrzyszewie)²⁴. Szczególnie interesujące są informacje o walkach Łopiana w okolicach Tucholi i Bydgoszczy. Być może, jeśli uznamy identyfikację Łopiana z por. „Stefanem”, jasne stanie się dlaczego to właśnie adiutant „Łupaszki” towarzyszył patrolowi Henryka Wieliczko „Lufy” w drodze do Borów Tucholskich na początku kwietnia 1946 r. I dlaczego to właśnie por. „Stefan” miał dać pierwsze kontakty wileńskim partyzantom – był na terenie, który znał z 1939 r.²⁵.

**Bolesław Łopian, ok. 1947 r. Fot.
z zasobu AIPN**

Losy kaprala podchorążego Bolesława Łopiana po zakończeniu walk we wrześniu 1939 r. także są możliwe do odtworzenia. W Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach znajdujemy następujące informacje. Do niewoli dostał się 27 września 1939 r. w Warszawie (właśc. w Wawrzyszewie) i jako podoficer znalazł się w Stalagu II-C Greifswald, gdzie miał numer jeniecki 438. Jego przydział wojskowy określono jako *Telegraph Abteilung* (oddział telegraficzny). Znajdujemy też tutaj adres rodziny – Marian Łopian, zamieszkały w Zwarowiczach, w powiecie kobryńskim²⁶. Z własnoręcznie pisanych przez Łopiana życiorysów wynika, że uciekł z niewoli niemieckiej w maju 1940 r. i po dwóch miesiącach dotarł do Hrubieszowa. Tam miał pracować w Urzędzie Drogowym.

Po kilkumiesięcznym okresie pracy jako robotnik, ze względu na sezonowość zatrudnienia, znalazł się bez pracy. Następnie trudnił się drobnym handlem, we wrześniu 1941 r. w Lublinie został aresztowany przez Niemców i wysłany na roboty do Leverkusen, w Zagłębiu Ruhry (1941 r.), skąd ponownie uciekł i wrócił do

Brześćcia, gdzie mieszkała matka i młodsze rodzeństwo (maj 1942 r.). W czerwcu 1942 r. miał wstąpić do partyzanckiego oddziału AK „Watra I”, działającego na Polesiu (okolice Kobrynia). Jego dowódcą miał być ppor. „Jur”, co zgadza się z ustaleniami historyków – dowódcą tego oddziału był ppor. Zbigniew Karlicki vel Wojciech Zbyluta „Jur”, a Bolesław Łopian miał być jego zastępcą (pod ps. „Wilki”)27. Na początku czerwca 1944 r. miał zostać awansowany do stopnia podporucznika, a wraz z wejściem na te tereny Armii Czerwonej – zostać zwolniony z oddziału (15 czerwca) ze względu na chorobę. Jak sam pisze, wyjechał do Brześćcia leczyć się, a kiedy pod miasto podchodzili Sowieci, miał zostać „ewakuowany” wraz z matką i rodzeństwem przez Niemców do Białej Podlaskiej28.

W każdy razie, jak sam podawał w swoim życiorysie,

„po wyzwoleniu dnia 22 lipca [właśc. 22 sierpnia] 1944 wstąpiłem do Wojska Polskiego w RCU Bielsk Podlaski”29.

A w innym swoim życiorysie dodawał:

„W lipcu 1944 r. zostałem ewakuowany wraz z matką do Bielska Podlaskiego. Tam, z chwilą wejścia Armii Radzieckiej i Wojska Polskiego zorganizowała się RCU. Zaraz pierwszego dnia, to jest 22 sierpnia 1944 zgłosiłem się do miejscowej RCU i zostałem przyjęty na stanowisko kierownika IV Referatu P.W. i W.F.”30.

Potwierdzenie tej informacji znajdujemy w zachowanej dokumentacji archiwalnej RCU Bielsk Podlaski. Ppor. Bolesław Łopian został przyjęty w dniu 22 sierpnia 1944 r., a z dniem 29 sierpnia objął stanowisko kierownika Referatu IV RCU Bielsk Podlaski31.

W lipcu tego roku w Bielsku Podlaskim ożenił się z Danutą Bereziuk32. W zachowanym *Arkuszu Ewidencji Personalnej*, znajdującym się w Teczce Akt Personalnych Bolesława Łopiana z 1947 r., w rubryce Stan cywilny podał on następującą informację:

„Żonaty, imię i nazwisko żony Danuta Bereziuk, imiona dzieci: Lusja i Hania, 2 i 1/2 roku obie”33.

Bez wątpienia obie córki Łopiana były więc bliźniaczkami i musiały przyjść na świat pod koniec 1944 r. Mamy więc tym samym potwierdzenie informacji podanej w zeznaniu przez Lidię Lwow „Lalę”.

W RKU Bielsk Podlaski miał pracować do lutego 1945 r., kiedy to został przeniesiony do nowoutworzonego RKU w Miechowie³⁴, na stanowisko zastępcy komendanta i szefa Referatu I. Jak sam pisze, to w RKU w Miechowie miało dojść do konfliktu z tamtejszym oficerem ds. polityczno-wychowawczych, chor. Jaworskim³⁵. Ten ostatni miał go oskarżać o kontakty z AK i nie dość „demokratyczne” przekonania³⁶. Bolesław Łopian miał zostać zwolniony i przekazany do Departamentu Mobilizacyjnego, gdzie uzyskał przydział do KBW w okolicach Warszawy³⁷. I w tym momencie nastąpił zwrot w karierze ppor. Bolesława Łopiana w szeregach wojska „ludowego”. Jak sam pisze w swoim życiorysie:

„Na początku maja 1945 r. opuściłem samowolnie szeregi Wojska Polskiego, to znaczy nie stawiłem się na miejsce przeznaczenia”³⁸.

Po czym podaje dalej, że do września 1945 r. pracował w Sztapie Zaopatrzenia Zagłębia Śląsko-Dąbrowskiego, w charakterze zastępcy kierownika powiatowego na powiaty Żnin, Wągrowiec, Mogilno i Gniezno³⁹. Dla tej ostatniej informacji nie znalazłem dotychczas potwierdzenia źródłowego, jednak podany przez Łopiana czasokres, czyli od maja do września 1945, idealnie współgra z okresem działalności 5. Brygady Wileńskiej AK w tym roku na terenie Podlasia. To także okres dla którego znajdujemy potwierdzenie obecności ppor. „Stefana” w oddziale partyzanckim. Nawet jeśli zostałby potwierdzony fakt jego zatrudnienia w Sztapie, to „mobilny” charakter pracy powodował, że i tak musiałyby przebywać w terenie (przesłuchiwani partyzanci „Łupaszki” potwierdzają fakt częstych wyjazdów por. „Stefana” do różnych miejsc w Polsce). Jest też możliwe, że było to zatrudnienie fikcyjne.

**Trzeci od lewej por. „Stefan”,
Podlasie 1945 r. Fot. z zasobu
AIPN**

Dalej Bolesław Łopian pisze, że od listopada 1945 r. do kwietnia 1946 r. pracował w Inspektoracie Majątków Państwowych w Ełku, w charakterze dozorca majątku Pistki, co zgadza się z treścią zeznania „Reginy”, że po rozwiązaniu oddziału we wrześniu 1945 r. por. „Stefan” „zamelinował się” w okolicach Ełku, gdzie mieszkała jego żona⁴⁰. Wracając zaś do cytowanego wyżej fragmentu zeznania Wacława Różańskiego [Wacława Bejnara „Orszaka”], należy zauważyć, że Pistki leżą ok 14 km na zachód od Ełku, w kierunku Olsztyna. Natomiast podane przez niego nazwisko Jezierski, jest nazwiskiem rodzowym jego matki. Zresztą sam Łopian w swoim oświadczeniu ujawnieniowym z marca 1947 r. potwierdzał fakt posługiwania się tym nazwiskiem:

„Od XI 1945 r. do IV 1946 r. pracowałem w inspektoracie Majątków Państwowych w Ełku (Prusy Wsch.), jako dozorca na majątek Pistki, pod niewłaściwym nazwiskiem Jezierski”⁴¹.

Dalej zaś pisze, że do amnestii, czyli kolejny rok, „chorowałem na *ischias* i płuca, leżąc u żony w Ełku”⁴².

Podany przez Łopiana moment wyjazdu w okolice Ełku, czyli listopad 1945 r., współgra z zeznaniem mjr. „Łupaszki” który zeznał, że w listopadzie 1945 r. przypadkowo został aresztowany przez UBP w Gdańsku-Wrzeszczu. Wraz z nim zatrzymano m.in. „Stefana”, Zbigniewa Fijałkowskiego „Pędzla” i Józefa Kamińskiego „Ziutka”. Po krótkim pobycie w areszcie wszyscy konspiratorzy, nierozpoznani przez funkcjonariuszy UBP,

zostali zwolnieni i spotkali się w mieszkaniu Antoniego Rymszy „Maksa”. Tam „poleciałem »Stefanowi«, aby wyjechał z Gdańska”⁴³.

Por. „Stefan” opuścił szeregi 5. Brygady Wileńskiej AK późną jesienią 1946 r., na terenie Podlasia. Naczelnik Wydziału I Departamentu III MBP mjr Grzegorz Łanin w swoim raporcie z końca grudnia 1946 r. skierowanym do Dyrektora departamentu III MBP ppłk. Józefa Czaplickiego informował:

„»Stefan«, adiutant »Łupaszi«, wycofał się z bandy i wyjechał przez Warszawę do Poznania”⁴⁴.

Warto zauważyć, że im bliżej 1947 r., czyli czasu powstania dokumentacji na którą się powołuję, ppor. Bolesław Łopian staje się coraz bardziej lakoniczny, zdawkowy, jeśli chodzi o przedstawiane informacje. Jednak to, co zwraca uwagę, to jego twierdzenia o chorobie płuc i ta informacja także jest możliwa do zweryfikowania, o czym niżej.

**Drugi od lewej, stoi por.
„Stefan”, Podlasie, wrzesień
1946 r. Fot. z zasobu AIPN**

Z zachowanych dokumentów wynika, że Bolesław Łopian skorzystał z ogłoszonej w lutym 1947 r. amnestii i ujawnił się w RKU w Łodzi, jako dezerterski z „ludowego” WP (26 marca 1947 r.)⁴⁵. Wynikałoby więc z tego, że podobnie jak przed 1939 r., ponownie znalazł się w Łodzi i zamieszkał u swego wujostwa, państwa Manugiewiczów, przy ul. Wólczańskiej 123/3, nie meldując się pod tym adresem. Co prawda twierdzi on w swoim życiorysie, dołączonym do podania o przyjęcie na Politechnikę Łódzką, że 14 kwietnia 1947 r. został zdemobilizowany, jednak z Teczki Akt Personalnych Łopiana, zachowanej w CAW wynika, że nastąpiło to 20 maja 1947 r.⁴⁶. Ponadto z zachowanych źródeł Informacji Wojskowej (IW) Garnizonu Łódź z lipca i sierpnia 1947 r. wynika, że pozostał w jej zainteresowaniu. Latem 1947 r., po ujawnieniu się, został pozyskany do współpracy przez tamtejszą IW jako tajny informator ps. „Janek” (9 lipca 1947 r.). Łopian podpisał zobowiązanie i odbył trzy spotkania ze swoim oficerem prowadzącym (ppor. Karpiuk), który jednak nie uzyskał

od niego żadnych materiałów ze względu na zły stan zdrowia. Po niecałym miesiącu (4 sierpnia 1947 r.) Bolesław Łopian został wyeliminowany z sieci agenturalnej IW Garnizonu Łódź ze względu na zaawansowaną chorobę⁴⁷. Trzy tygodnie później (23 sierpnia) Łopian złożył podanie o przyjęcie na Politechnikę Łódzką, Wydział Chemii, gdzie został przyjęty i rozpoczął studia 5 października 1947 r. Jednak po semestrze letnim 1948 r. został skreślony z listy studentów ze względu na zaawansowaną gruźlicę i 31 lipca 1950 r. został skierowany do Sanatorium Przeciwgruźliczego w Tuszynku pod Łodzią. Choroba okazała się śmiertelną i zmarł tam 20 sierpnia 1950 r. Został pochowany na miejscowym cmentarzu, w nieoznakowanym grobie, którego lokalizacja obecnie pozostaje nieznana (prawdopodobnie grób już nie istnieje)⁴⁸.

Wnioski

Omówiony powyżej życiorys ppor. Bolesława Łopiana (ur. 10 września 1918 – zm. 20 sierpnia 1950) zawiera bardzo dużo elementów które pozwalają stwierdzić, że może on być tożsamy z porucznikiem „Stefanem”, oficerem 5. Brygady Wileńskiej AK w latach 1945 – 1946 i adiutantem „Łupaszką” w tym czasie. Zgadza się data urodzenia zawarta w rozkazie awansowym mjr. Szendzielarza (10 listopada 1918), służba w WP przed 1939 r., udział w wojnie z Niemcami w szeregach 9 DP (w łączności), udział w partyzantce AK w latach 1942 – 1944, służba w „ludowym” WP w l. 1944 – 1945, w tym w RKU Bielsk Podlaski i jego dezercja z szeregów komunistycznej armii (maj 1945 r.). Zgadza się stopień wojskowy z rozkazu awansowego „Łupaszką” z tym noszonym w AK i w czasie służby w wojsku „ludowym” – podporucznik.

Co nie bez znaczenia, została potwierdzona choroba płuc (gruźlica), o której mówili „Regina” i Walenty Wiesztort w swoich zeznaniach, a która stała się przyczyną śmierci Łopiana w 1950 r. Nie ulega też wątpliwości fakt posiadania rodziny przez por. „Stefana” / por. Bolesława Łopiana – żony i dwóch córek bliźniaczek. W trzech dostępnych życiorysach pisanych przez niego w 1947 r. dla okresów 1945 i 1946 r. widać duże luki, pokrywające się z okresem służby w 5. Brygadzie „Łupaszką”, a opisywane głównie jako okres choroby i ukrywania się.

Trzeci od lewej siedzi por. „Stefan”, Podlasie 1945 r. Fot. z zasobu AIPN

Należy też dodać, że wszystkie życiorysy pisane przez ppor. Bolesława Łopiana są do siebie bliźniaczo podobne, zawierające ten sam zestaw informacji. W najmniejszym stopniu nie można na ich podstawie wywnioskować, że w latach 1945 – 1946 mógłby być członkiem oddziału partyzanckiego. Świadczy to o jego wysokiej inteligencji i przezorności oraz dogłębnym przemyśleniu tego, jakie informacje podawać.

Tym, co zwraca uwagę w zachowanym materiale źródłowym, jest fakt, że (pomimo ważnej roli jaką odgrywał por. „Stefan” u boku „Łupaszki” w latach 1945 – 1946 i częstego jego pojawiania się w protokołach przesłuchań aresztowanych partyzantów) UBP – jak się zdaje – nie podjął bardziej energicznych jego poszukiwań. Przynajmniej brak dla takiego działania potwierdzenia w źródłach. Funkcjonariusze UBP nie podjęli trudu zestawienia dostępnych informacji na jego temat, pomimo tego że Jerzy Fijałkowski „Stylowy” podał w zeznaniu imię i nazwisko por. „Stefana”. W materiałach dotyczących akcji „X”, czyli rozbitcia siatki wileńskiej konspiracji w 1948 r., nie znalazłem informacji o działaniach podjętych w celu jego odnalezienia i aresztowania.

Należy podkreślić, że w zachowanym materiale źródłowym, czyli zeznaniu Jerzego Fijałkowskiego „Stylowego” pada nazwisko Bolesława Łopiana jako por. „Stefana”. Połączenie zaś cytowanych wyżej wyjątków z przesłuchań członków wileńskiej konspiracji dotyczących jego wyglądu, wieku, stanu rodzinnego czy stanu zdrowia, z informacjami zawartymi w analizowanych dokumentach dotyczących Bolesława Łopiana, pozwala mi niemalże z pewnością stwierdzić, że jest to por. „Stefan”, adiutant „Łupaszki” w latach 1945 – 1946. Jednak ostateczną ocenę przedstawionych powyżej wywodów związanych z identyfikacją por. „Stefana” jako ppor. Bolesława Łopiana pozostawiam Szanownemu Czytelnikowi.

¹ O działalności por. „Stefana” w 5. Brygadzie Wileńskiej AK zob. K. Krajewski, T. Łabuszewski, „Łupaszka”, „Młot”, „Huzar”. *Działalność 5 i 6 Brygady Wileńskiej AK (1944-1952)*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 2002, passim; T. Łabuszewski, *5 Brygada Wileńska AK na Pomorzu, Warmii i Mazurach, 1945 – 1947*, Wydawnictwo IPN, Warszawa 2017, passim.

² Krótką charakterystykę postaci por. „Stefana” podali K. Krajewski i T. Łabuszewski w: K. Krajewski, T. Łabuszewski, „Łupaszka”, „Młot”, „Huzar”, s. 91-92. Tam także informacja, że nazywał się on Jerzy Jezierski.

³ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 10, Lista wniosków awansowych żołnierzy 5-tej Brygady Wileńskiej: „Stefan”, k. 16. Dokument jest odpisem z oryginału, sporządzonym w Gdańsku 7 VIII 1946 r. i podpisanym „za zgodność” przez sekretarza Wydziału Śledczego, major „Zofię”. Czas powstania wniosku awansowego por. „Stefana” określam na późną wiosnę bądź wczesne lato 1946 r. (maj-lipiec).

⁴ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 3, karta ewidencyjna: „Stefan”, k. 76, bez miejsca, bez daty.

⁵ AIPN Bi, 07/1522, Materiały dotyczące bandy „Łupaszki”, t. 1, wyciąg z protokołu przesłuchania zatrzymanego, uczestnika bandy „Łupaszki”: Wójeć Stanisław, k. 112. Podobnie w dokumencie *Dane o bandzie „Łupaszki”*, sporządzonym przez oficera Wojsk Bezpieczeństwa Wewnętrznego woj. białostockiego: *W tym stanie rzeczy „Łupaszka” czując się bardzo zagrożonym na terenie woj. białostockiego wyjechał na teren woj. gdańskiego zabierając ze sobą: 1. adiutanta por. „Stefana”, rysopis: wysoki, szczupły, twarz okrągła, ciemny blondyn, lat około 30*, por. AIPN BU, 01439/57, Akta

śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 3, k. 27, bez miejsca, bez daty, odpis.

⁶ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 3, protokół przesłuchania Leona Smoleńskiego, ps. „Zeus”, Gdańsk, 25 II 1947 r., k. 96.

⁷ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 11, protokół przesłuchania Lidii Lwow ps. „Ewa”, Warszawa, 11 VIII 1948 r., k. 40-41.

⁸ Między styczniem a kwietniem 1946 r. dwóch szoferów Wiesztorta dołączyło do 5. Brygady Wileńskiej AK, przyjmując pseudonimy „Mercedes” i „Ford”.

⁹ AIPN By, 66/416, Akta w sprawie karnej prowadzonej przeciwko Walenty Wiesztort, oskarżony o nielegalne posiadanie broni, odręcznie spisane zeznanie Wiesztorta, bez miejsca [Bydgoszcz], bez daty [17 IV 1946 r.], k. 29.

¹⁰ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 6: „Stefan”, fragment zeznania Reginy Mordas „Reginy”, bez miejsca i bez daty, odpis.

¹¹ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 8, zeznanie Wacława Bejnara „Orszaka”, bez miejsca [Warszawa], bez daty [przed 15 II 1949 r.], odpis, k. 149-150. Nie udało mi się do tej pory zidentyfikować wspomnianego w cytacie kuzyna „Stefana” o nazwisku Kozłowski.

¹² AIPN Bi, 019/22, Kwestionariusze osobowe na członków i pomocników terrorystycznej organizacji V Brygada Wileńska AK pod dowództwem „Łupaszki”, t. 3, Kwestionariusz osobowy na członka nielegalnej organizacji „Łupaszki”; Leczyk Władysław, k. 231.

¹³ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 6, spis imienny oficerów, podoficerów i szeregowych I Kompanii Szturmowej V Brygady Wileńskiej, k. 115. Spis był częścią archiwum 5. Brygady, które UBP przejęło w m. Spieszyn, gm. Brańsk, pow. Bielsk Podlaski, tamże, k. 111, pismo Szefa WUBP w Białymstoku do Departamentu III MBP w Warszawie, Białystok, 20 IX 1948 r.

¹⁴ AIPN BU, 024/103, Niepodległościowe podziemie zbrojne, Okręg Wileński AK, k. 209-211.

¹⁵ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 6, meldunek Referenta Wydziału I Departamentu III MBP w Warszawie, skierowany do Naczelnika Wydziału I Departamentu III MBP, mjr Grzegorza Łanina, bez miejsca [Warszawa], bez daty [lipiec 1946 r.], k. 161.

¹⁶ Np. T. Łabuszewski, *5 Brygada Wileńska AK na Pomorzu, Warmii i Mazurach*, passim; AIPN BU, 024/26; AIPN BU, 024/27; AIPN BU, 024/104; AIPN BU PF, 2361/298.

¹⁷ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 3, protokół przesłuchania Wacława Różańskiego [Wacława Bejnara], Gdańsk, 9 IV 1946 r., k. 203.

¹⁸ AIPN Gd, 284/835, Akta w sprawie karnej przeciwko: Nakwas-Pugaczewski Robert, Bejnar Alfons i innym, oskarżonym o współpracę z nielegalną organizacją AK, t. 4, protokół przesłuchania podejrzanego: Fijałkowski Jerzy ps. „Stylowy”, Gdańsk, 5 XI 1948 r., k. 376-377.

¹⁹ AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r.; AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopian, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r.;

²⁰ Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach Opolu [dalej: CMJW], sygn. WAST-St.IIC, L. 134

²¹ CAW-WBH, Teczka Akt Personalnych (TAP), sygn. 34/54/2774: Łopian Bolesław, s. Józefa.

²² Zachowały się trzy własnoręcznie pisane przez Łopiana życiorysy. Dwa znajdują się w materiałach w AIPN, a jeden w TAP Bolesław Łopiana w CAW.

²³ Ciekawą informację co do motywów, którymi kierował się Bolesław wstępując do WP, podał przesłuchiwany w 1965 r. jego młodszy brat Mieczysław: „...brat Bolesław, jako około 20-letni chłopiec poszedł ochotniczo do wojska. Uczynił tak dlatego, iż żył w niezgodzie z ojcem. Konflikty między nimi miały tło polityczne, bowiem ojciec mój należał do Komunistycznej Partii Polski, a brat reprezentował przeciwne jemu poglądy i na tym tle dochodziło między nimi do sporów”. Por. AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopion, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., protokół przesłuchania świadka: Mieczysław Łopian, Wrocław, 1 VI 1965 r., k. 206. Być może antykomunistyczne poglądy Bolesława zadecydowały o jego decyzji o dezercji z wojska „ludowego” i wstąpieniu do 5. Brygady Wileńskiej AK w 1945 r.?

²⁴ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 3: życiorys; AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopion, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, Łódź, 23 VIII 1947 r., k. 251-252; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 4-5.

²⁵ W dzienniku szwadronu por. „Lufa” zapisał pod datą 31 III 1946 r.: *Dostaję rozkaz od Pana Majora by przedostać się w Bory Tucholskie i rozpocząć partyzantkę. Pierwsze kontakty ma podać por. „Stefan”, por. AIPN BU, 944/291, Akta sprawy przeciwko Olechnowiczowi Antoniemu i innym, Dziennik 4-go szwadronu 5-tej Brygady Wileńskiej, 1946 r., k. 242.*

²⁶ CMJW, sygn. WAST-St.IIC, L. 134; *Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939-1945*, www.straty.pl, Bolesław Łopian [dostęp: 31 I 2024]. W Zwarowiczach w czasie okupacji niemieckiej mieszkała matka i rodzeństwo Bolesława (ojciec Józef zmarł przed 1939 r.). Wspomniany Marian Łopian to być może stryj lub brat stryjeczny Bolesława.

²⁷ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 4: życiorys; AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopion, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, Łódź, 23 VIII 1947 r., k. 251-252; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 4-5.

²⁸ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 4: życiorys; AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopion, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, Łódź, 23 VIII 1947 r., k. 251-252; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 4-5.

²⁹ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 4: życiorys (tu poprawna data: 22 VIII 1944 r.); AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopion, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, Łódź, 23 VIII 1947 r., k. 252. Podana data, 22 lipca jest nieścisła, gdyż Bielsk Podlaski został zajęty przez armię sowiecką 30 lipca 1944 r. Łopian wstąpił do „ludowego” WP 22 VIII 1944 r.

³⁰ CAW-WBH, sygn. III. 397/26, RKU Bielsk Podlaski, Akta i dokumenty dotyczące ogólnych spraw RKU: Komendant, wykaz zatrudnionego personelu w RKU Bielsk Podlaski, 10 X 1944 r., k. 57: Referat IV: Przystosowania Wojskowego, Bolesław Łopian, ppor.; CAW-WBH, sygn. III. 397/2, RKU Bielsk Podlaski, Referat I, wypływające akta i dokumenty dotyczące mobilizacji i zasobów, k. 208, meldunek o stanie bojowym RKU Bielsk Podlaski, stan z dnia 18 XI 1944 r.: 5. ppor. Łopian Bolesław, kierownik Referatu IV; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 4-5. O powołaniu do życia RKU, zob. Dz.U. 1944, nr 2, poz. 5: Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 15 sierpnia 1944 r., o częściowej mobilizacji i rejestracji ludności do służby wojskowej. Referat P.W i W.F. - Referat Przystosowania Wojskowego i Wychowania Fizycznego. W Dekrecie PKWN mówi się o powołaniu Rejonowego Komendanta Uzupelnień.

³¹ CAW-WBH, sygn. III 397/19, Wpływające akta i dokumenty finansowe i gospodarcze, Referat V RKU Bielsk Podlaski, Naczelne Dowództwo WP, wyciąg z Rozkazu Personalnego nr 38, poz. 15: Ppor.

Łopiana Bolesława – Kierownikiem Referatu Przystosowania Wojskowego z dniem 29 VIII 1944 r., k. 20.

³² CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 4: życiorys; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 5.

³³ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, arkusz ewidencji personalnej Bolesława Łopiana, k. 6.

³⁴ CAW-WBH, sygn. III 397/24, Akta i dokumenty dotyczące prowadzenia ewidencji obsady i personelu RKU Bielsk Podlaski, pismo szefa Departamentu Mobilizacyjnego WP ppłk. Teodora Bławackiego do Komendanta RKU Bielsk Podlaski w sprawie nowego przydziału dla ppor. Bolesława Łopiana, który nie zgłosił się celem jego otrzymania, Warszawa, 30 I 1945 r., k. 108. RKU w Miechowie, jako tzw. RKU II Rzutu w DOW Kraków, obejmowało swoim zasięgiem powiat miechowski i olkuski, zob. Dz.U 1945, nr 4, poz. 15: Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej, z dnia 20 stycznia 1945 r. o utworzeniu Rejonowych Komend Uzupelnień (RKU) i ustaleniu ich zasięgu terytorialnego. Referat I RKU to Referat Mobilizacyjny.

³⁵ W 1945 r. Zastępcą Komendanta do spraw polityczno-wychowawczych w RKU Miechów był ppor. Stanisław Jaworski, s. Andrzeja, CAW-WBH, sygn. 21/52/1700, RKU Miechów, sprawy ściśle tajne wychodzące, 29 VII 1945 – 18 X 1945, np. k. 14, 32, gdzie widnieją podpisy tego oficera, obok podpisów Komendanta RKU kpt. Antoniego Niedenthala. Jaworski miał objąć swoją funkcję 25 I 1945 r., tamże, k. 222, wykaz obsady oficerskich stanowisk RKU Miechów. Jako zastępca Komendanta i kierownik Referatu I widnieje tam chor. Jan Borkowski, s. Antoniego (z datą objęcia stanowiska: 24 I 1945 r.). Stan zachowania dokumentacji RKU Miechów w Centralnym Archiwum Wojskowym dla pierwszych tygodni jego funkcjonowania jest szczątkowy, jeśli chodzi o obsadę personalną. W czasie kwerendy nie odnalazłem zapisów dotyczących ppor. Bolesława Łopiana jako oficera RKU Miechów.

³⁶ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 1, protokół z ujawnienia Bolesława Łopiana, Łódź, 26 III 1947 r. Łopian ujawnił się w Referacie Mobilizacji i Poboru Łódź-Miasto.

³⁷ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 1, protokół z ujawnienia Bolesława Łopiana, Łódź, 26 III 1947 r.; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 5.

³⁸ Tamże.

³⁹ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 1, protokół z ujawnienia Bolesława Łopiana, Łódź, 26 III 1947 r., k. 2; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 5. Jest to informacja wymagająca weryfikacji.

⁴⁰ AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 5.

⁴¹ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 1, protokół z ujawnienia Bolesława Łopiana, Łódź, 26 III 1947 r., k. 2.

⁴² CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 1, protokół z ujawnienia Bolesława Łopiana, Łódź, 26 III 1947 r., k. 2; AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., odręcznie pisany przez B. Łopiana życiorys, bez miejsca [Łódź], bez daty [8 VII 1947 r.], k. 5. Skądinąd wiadomo, że Danuta Łopian mieszkała wówczas w Etku, przy ul. Armii Czerwonej 3/4, AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., Ankieta na agentów, rezydentów i tajnych informatorów, Łódź, 7 VII 1947 r., k. 10. Ankietę podpisał ppor. Karpiuk, oficer Informacji Oddziału Informacji Garnizonu Łódź. Z kolei z materiałów AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopion, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., z lat 1964-1965, k. 246 wynika, że wdowa po B. Łopianie, Danuta, mogła wyjść ponownie za mąż i mieszkała wówczas w Elblągu (co najmniej od 1950 r.).

⁴³ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 7, protokół przesłuchania Szendzielarza Zygmunta ps. „Łupaszka”, Warszawa, 29 X 1948 r., k. 91.

⁴⁴ AIPN BU, 01439/57, Akta śledztwa dotyczące: Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”, t. 6, raport mjr. Grzegorza Łanina do ppłk. Józefa Czaplickiego, Warszawa, 27 XII 1946 r.

⁴⁵ AIPN Ld PF, 10/395, t. 1, Wykazy osób ujawnionych w akcji amnestyjnej PUBP w Łodzi, 1947 r., k. 8. Z zapisu wynika, że B. Łopian uzyskał zaświadczenie o ujawnieniu się nr 17507.

⁴⁶ CAW-WBH, TAP, sygn. 34/54/2774, Łopian Bolesław, s. Józefa, k. 1.

⁴⁷ AIPN BU, 3426/1055, Teczka personalna tajnego informatora ps. „Janek”: Bolesław Łopian, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r., k. 6: zobowiązanie do współpracy, Łódź, 9 VII 1947 r.; k. 11: wniosek o wyeliminowanie B. Łopiana z sieci agenturalnej IW Garnizonu Łódź, Łódź, 4 VIII 1947 r.

⁴⁸ W latach 1964-1965 Prokuratura Wojewódzka w Gdańsku prowadziła śledztwo w sprawie możliwości popełnienia przez Bolesława Łopiana czynów wymierzonych w Polaków w czasie okupacji niemieckiej, jednak nie dało ono potwierdzenia zarzutów i zostało umorzono z powodu stwierdzenia śmierci podejrzanego, zob. AIPN Gd, 24/26, Akta prokuratora w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Bolesław Łopian, inne nazwiska Łopion, Łukijańczuk, imię ojca Józef, ur. 10 XI 1918 r.

COFNIJ SIĘ